

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2023

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Βασικά συμπεράσματα

- Η ελληνική οικονομία παρουσιάστηκε ανθεκτική στην κρίση πληθωρισμού, αφού το 2022 σημείωσε ρυθμούς μεγέθυνσης υψηλότερους από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Επέστρεψε στην τάση μεγέθυνσης της περιόδου 2016-2019, καλύπτοντας το κενό που προκλήθηκε από την πανδημία.
- Κύριος μοχλός της οικονομικής μεγέθυνσης ήταν η ιδιωτική κατανάλωση, ενώ η αύξηση των εισαγωγών υπερέκλυσε τα όποια οφέλη από την ενίσχυση των επενδύσεων και των εξαγωγών. Ωστόσο, η δυναμική της κατανάλωσης είναι φθίνουσα και οι επενδύσεις, μολονότι αυξήθηκαν, παραμένουν σχεδόν εννέα ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης σε όρους ΑΕΠ. Παράλληλα, η αδύναμη παραγωγική διάρθρωση της οικονομίας δημιουργεί μεγάλη εξάρτηση από εισαγωγές, με αποτέλεσμα η ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας να συνοδεύεται από αυξητικές πιέσεις στο εμπορικό έλλειμμα.
- Μετά τα διαδοχικά lockdown και τη δημοσιονομική ενίσχυση των εισοδημάτων, οι αποταμιεύσεις των νοικοκυριών ήταν θετικές για αρκετά συναπτά τρίμηνα από το 2021. Η επανεκκίνηση, όμως, της οικονομίας σε συνδυασμό με τη διάβρωση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος από τον πληθωρισμό οδήγησαν τις αποταμιεύσεις εκ νέου σε αρνητικό έδαφος, δημιουργώντας αμφιβολίες για το αν η δυναμική της κατανάλωσης είναι διατηρήσιμη. Αν και οι επενδύσεις ενισχύθηκαν, ο κύριος όγκος τους αφορά τις κατασκευές.
- Το εμπορικό ισοζύγιο εμφάνισε μεγάλο έλλειμμα, το οποίο σε έναν βαθμό οφείλεται στο υψηλότερο ενεργειακό κόστος, αλλά κυρίως στην υψηλότερη ζήτηση για ενδιάμεσα προϊόντα, κυρίως βιομηχανικά, που αξιοποιούνται στην εγχώρια παραγωγή. Το εμπορικό έλλειμμα της οικονομίας αποτυπώνει το διαρθρωτικό, παραγωγικό έλλειμμα της ελληνικής οικονομίας.

- Από την πλευρά της παραγωγής, η οικονομική δραστηριότητα βασίστηκε κυρίως στον ευρύτερο κλάδο του εμπορίου, των μεταφορών, των καταλυμάτων και της εστίασης, με την πορεία του κλάδου αυτού, όμως, να είναι φθίνουσα κατ' αναλογία με την εξέλιξη της ιδιωτικής κατανάλωσης. Αρνητικό είναι το γεγονός ότι το α' τρίμηνο του 2023 η βιομηχανία πλην των κατασκευών βρισκόταν σε ύφεση.
- Το 2022 η εικόνα του χρέους των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων παρουσιάστηκε βελτιωμένη σε σχέση με το 2019. Δεν μπορεί να ειπωθεί, όμως, το ίδιο και για το εξωτερικό χρέος της οικονομίας, το οποίο στο διάστημα 2019-2022 αυξήθηκε κατά 132 δισ. ευρώ. Παράλληλα, η Ελλάδα διατηρεί τη χειρότερη καθαρή διεθνή επενδυτική θέση σε σχέση με το ΑΕΠ ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) (-141%).
- Η μεγάλη αύξηση του ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (περίπου 8,5% του ΑΕΠ) χρηματοδοτήθηκε πρωτίστως από νέο εξωτερικό χρέος και δευτερευόντως από Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ). Σημειώνεται ότι ένα μεγάλο ποσοστό των ΑΞΕ κατευθύνθηκε στην αγορά ακινήτων, γεγονός που δεν έχει ουσιαστική επίδραση στις αναπτυξιακές προοπτικές της οικονομίας. Ταυτόχρονα, η πλειονότητα των δεικτών εξωτερικής ευθραυστότητας επιδεινώθηκε λόγω της αύξησης του εξωτερικού ελλείμματος και του εξωτερικού χρέους.
- Ο δείκτης τιμών καταναλωτή συνέχισε την άνοδό του το α' πεντάμηνο του 2023, αν και με φθίνοντα ρυθμό. Μπορεί οι τιμές της ενέργειας να μειώνονται πλέον σημαντικά, όμως ο δομικός πληθωρισμός, δηλαδή ο γενικός δείκτης τιμών, εξαιρουμένων των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων και μη αλκοολούχων ποτών, συνεχίζει να αυξάνεται με ρυθμό μεγαλύτερο του μέσου όρου της Ευρωζώνης. Η άνοδος των εγχώριων τιμών το 2022 αποδίδεται πρωτίστως στο υψηλότερο κόστος της εισαγόμενης ενέργειας, το οποίο το α' τρίμηνο του 2023 υποχώρησε σημαντικά. Παράλληλα, όμως, από το γ' τρίμηνο του 2022 και, ειδικότερα, το α' τρίμηνο του 2023 σημαντική συμβολή στην άνοδο των εγχώριων τιμών είχε η κερδοσκοπική αύξηση των κερδών.
- Το δημοσιονομικό σύστημα της χώρας έχει εισέλθει σε πορεία εξισορρόπησης μετά τον σοβαρό εκτροχιασμό βασικών μεγεθών του εξαιτίας της πανδημικής και της ενεργειακής κρίσης. Το 2022 το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης

κατέγραψε μείωση 4,8 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ συγκριτικά με το 2021, ενώ τόσο φέτος όσο και του χρόνου η δημοσιονομική προσαρμογή της οικονομίας θα συνεχιστεί με το έλλειμμα του Δημοσίου να περιορίζεται στο 1,3% και 0,6% του ΑΕΠ αντίστοιχα.

- Υποβοηθούμενη από την αύξηση του πληθωρισμού και τη μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ, η δημοσιονομική προσαρμογή της οικονομίας το 2022 στηρίχτηκε κυρίως στην αύξηση των εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης και ειδικά των έμμεσων φόρων (+8.528 εκατ. ευρώ έναντι του 2021). Σε αυτό συνέβαλε και η υπεραπόδοση που εμφάνισαν πέρυσι τα έσοδα του κράτους από ΦΠΑ (+3.991 εκατ. ευρώ έναντι του 2021). Ως αποτέλεσμα, η συμμετοχή του ΦΠΑ στα καθαρά έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού αυξήθηκε το 2022 στο 35,9% συγκριτικά με 31,8% το 2021 και 32,3% το 2019. Το επτάμηνο Ιανουάριος-Ιούλιος του 2023 τα κρατικά έσοδα από ΦΠΑ εμφάνιζαν αύξηση της τάξης των 1.397 εκατ. ευρώ έναντι του αντίστοιχου περσινού διαστήματος.
- Το 2022 η Ελλάδα εμφάνισε τον δεύτερο υψηλότερο λόγο έμμεσοι/άμεσοι φόροι στην Ευρωζώνη, αποτελώντας, μαζί με το Λουξεμβούργο, τα μόνα κράτη-μέλη της στα οποία το 2022 ο συγκεκριμένος δείκτης αυξήθηκε έναντι του 2019. Τα στοιχεία αποκαλύπτουν την επιδείνωση του διαχρονικού ελλείμματος προοδευτικότητας του φορολογικού συστήματος της χώρας μας τα τελευταία έτη. Ο υψηλός λόγος έμμεσοι/άμεσοι φόροι υποκρύπτει βέβαια και τη σχετικά μεγάλη απόκρυψη εισοδημάτων, κερδών και περιουσιακών στοιχείων στη χώρα μας. Η επίδρασή της όμως αυτή εξισορροπείται από το σχετικά υψηλό κενό ΦΠΑ που εξακολουθεί να εμφανίζει η Ελλάδα, παρά τη μείωσή του τα τελευταία έτη.
- Η ισχυρή αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ συνέβαλε και στην αποκλιμάκωση του ποσοστού δημόσιου χρέους το 2022 στο 171,3% (έναντι 194,6% το 2021). Το ποσοστό αυτό εκτιμάται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι θα κατέλθει περαιτέρω φέτος στο 160,2% και το 2024 στο 154,4% του ΑΕΠ. Με δεδομένη, ωστόσο, την πρόβλεψη για το ύψος του πρωτογενούς πλεονάσματος φέτος και το 2024, το ελληνικό Δημόσιο αναμένεται να παραμείνει σε εύθραυστη χρηματοπιστωτική κατάσταση.
- Η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας των ελληνικών ομολόγων, εφόσον πραγματοποιηθεί το προσεχές διάστημα, θα αποτελέσει θετική εξέλιξη, καθώς θα σηματοδοτήσει, μεταξύ άλλων, την επανένταξη της οικονομίας στους

θεσμοθετημένους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς του Ευρωσυστήματος, επηρεάζοντας έτσι θετικά την πρόσβαση του Δημοσίου στις αγορές και, ενδεχομένως βραχυχρόνια, τους όρους άντλησης ρευστότητας από αυτές. Όμως, η εξέλιξη αυτή από μόνη της δεν εγγυάται σε διατηρήσιμη βάση την προσαρμογή του κόστους δανεισμού του κράτους σε επίπεδα που θα διασφαλίζουν τη μεσομακροπρόθεσμη χρηματοπιστωτική φερεγγυότητά του, δεδομένης της υψηλής ευαισθησίας των αξιολογήσεων και των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων σε απρόβλεπτους εξωγενείς ή μη παράγοντες, ειδικά στην περίπτωση εύθραυστων δημοσιονομικά οικονομιών, όπως της Ελλάδας.

- Στο πλαίσιο αυτό, και παρά τις προοπτικές που δημιουργεί η ενεργοποίηση του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, τα χρόνια εγγενή ελλείμματα του παραγωγικού της συστήματος, η σύσφιξη της νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), οι νέοι περιορισμοί πολιτικής που πιθανά να ενεργοποιήσει η υπό διαμόρφωση δημοσιονομική αρχιτεκτονική της ΕΕ, καθώς και οι νέες γεωοικονομικές ισορροπίες που αναδύονται, με χαρακτηριστικότερη τη στροφή πολλών εθνικών οικονομιών προς την επιλογή της ενίσχυσης της στρατηγικής τους αυτονομίας, συνιστούν παράγοντες που αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά την επεκτατική δυναμική της ελληνικής οικονομίας, τη διατηρησιμότητα της δημοσιονομικής της προσαρμογής και τη χρηματοπιστωτική αξιοπιστία του δημόσιου τομέα.
- Η αγορά εργασίας συνεχίζει τη δυναμική που εμφάνισε από τη μεταπανδημική ανάκαμψη το 2021, και στο α' τετράμηνο του 2023 κινείται πάνω από τη μακροχρόνια τάση της τόσο σε ό,τι αφορά τη μείωση της ανεργίας όσο και ως προς την αύξηση της απασχόλησης.
- Παρά την ταχεία ανάκαμψη, η Ελλάδα έχει το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρώπη. Αντίστοιχα, καταγράφει το χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης στους νέους κάτω των 25 ετών και το δεύτερο χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης τόσο στις ηλικίες 20-64 ετών όσο και στις γυναίκες ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ΕΕ-27.
- Τα τελευταία δύο χρόνια οι ονομαστικοί μισθοί στην Ελλάδα είχαν το περιθώριο να αυξηθούν σημαντικά, κατά 6,9% και 10,1% αντίστοιχα ανά έτος, χωρίς να μεταβάλλουν τη διανομή εισοδήματος. Ωστόσο, ο πραγματικός μέσος μισθός παρουσίασε σημαντική μείωση, η οποία το 2022 έφτασε το 8,7% σε σχέση με το

2021. Αυτή η εξέλιξη οδήγησε σε διανεμητικό κενό σε βάρος του κόσμου της εργασίας, της τάξης του 8,4% το 2021 και 9,5% το 2022 και σε μείωση του εισοδηματικού μεριδίου των μισθών στο ΑΕΠ στο 47,5% το 2022.

- Η ποιότητα εργασίας στη χώρα μας είναι η χαμηλότερη μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΕ-27. Η Ελλάδα σημειώνει τη χειρότερη επίδοση σε χαρακτηριστικά όπως ο χρόνος εργασίας και η ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, και από τις χαμηλότερες επιδόσεις στη συλλογική εκπροσώπηση, την επαγγελματική εξέλιξη και την ποιότητα του εισοδήματος. Αυτό αποδεικνύει και τα όρια ενός παραγωγικού μοντέλου που βασίζεται σε δουλειές χαμηλής παραγωγικότητας, χαμηλής προστιθέμενης αξίας, χαμηλής εργασιακής σταθερότητας και υψηλών εργάσιμων ωρών.
- Κατά τη διάρκεια του 2022, δεν σημειώθηκε κάποια ουσιαστική πρόοδος αναφορικά με την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου των συλλογικών διαπραγματεύσεων και την αύξηση του αριθμού των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας (ΣΣΕ). Υπογράφηκαν 25 ΣΣΕ κλαδικού ή ομοιοεπαγγελματικού, εθνικού ή τοπικού χαρακτήρα. Επιπλέον, κατά το ίδιο έτος υπογράφηκαν 217 επιχειρησιακές ΣΣΕ.
- Όλα τα ευρήματα των δεικτών κοινωνικής βιωσιμότητας στην Ελλάδα δείχνουν ότι η ανισότητα στην Ελλάδα αποκλιμακώνεται, αλλά εξακολουθεί να είναι υψηλή. Και τα υψηλά επίπεδα εισοδηματικής ανισότητας επιβραδύνουν τη μείωση της φτώχειας.
- Το 2021 σχεδόν το 1/5 (19,6%) των ατόμων στην Ελλάδα ζούσε με διαθέσιμο εισόδημα κάτω από το όριο της σχετικής φτώχειας, ενώ το 2022 το ποσοστό μειώθηκε λιγότερο από μία ποσοστιαία μονάδα (18,8%). Το ποσοστό των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας στην ΕΕ-27 ήταν 16,8% και 16,5% αντίστοιχα. Το 2021 στην Ελλάδα σε συνθήκες επίμονης φτώχειας βρέθηκε το 15,8% των νοικοκυριών με εξαρτώμενα παιδιά.
- Στην Ελλάδα το 2021 βρέθηκε σε σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση το 13,2% των ανδρών και το 14,5% των γυναικών, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά στην ΕΕ-27 ήταν 6% και 6,6% αντίστοιχα. Το 2022 στην Ελλάδα σε αδυναμία κάλυψης βασικών αναγκών για μια αξιοπρεπή διαβίωση βρέθηκε το 13,2% των ανδρών και το 14,6% των γυναικών. Το 2021-2022 πολύ μεγάλη δυσκολία να αντεπεξέλθει στις δαπάνες για την κάλυψη βασικών αναγκών αντιμετώπισε το

36% των νοικοκυριών χωρίς εξαρτώμενα παιδιά, ενώ την ίδια περίοδο στην ΕΕ-27 το αντίστοιχο ποσοστό νοικοκυριών ήταν μόλις 6,1%. Το 2021 το 46,3% των νοικοκυριών στην Ελλάδα δήλωσε την αδυναμία του να αντεπεξέλθει σε μια έκτακτη δαπάνη, ενώ λίγο πιο χαμηλό (43,6%) ήταν το ποσοστό το 2022. Όλα τα ευρήματά μας δείχνουν ότι το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στην εργασία, και η συνεπαγόμενη αδυναμία των απασχολουμένων να εξασφαλίσουν μια αξιοπρεπή διαβίωση, διαφοροποιείται ανάλογα με την ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο αλλά και το είδος της σύμβασης εργασίας τους.

- Υπάρχει επείγουσα ανάγκη για ισχυρή και αποτελεσματική δράση και για δέσμευση της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής για μέτρα στήριξης της αγοράς εργασίας, του εισοδήματος των εργαζομένων και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Η Ελλάδα πρέπει να επιταχύνει τη δημιουργία συνθηκών πλήρους, παραγωγικής, αξιοπρεπούς και ελεύθερα επιλεγμένης απασχόλησης. Υπάρχει σαφής ανάγκη να ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή μέσω της προστασίας θεμελιωδών αρχών και δικαιωμάτων στην εργασία, με αξιοπρεπείς μισθούς, με εξασφάλιση ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας και με την προώθηση πολιτικών διά βίου μάθησης και εκπαίδευσης, ώστε να διασφαλιστεί η ισότητα των φύλων και των διαφορετικών ηλικιακών ομάδων στην κατανομή της ευημερίας.
- Από το 2013 εμφανίζεται αναβάθμιση του εκπαιδευτικού επιπέδου συνολικά του πληθυσμού της χώρας και του εργατικού δυναμικού ειδικότερα, όπου το μερίδιο των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης φτάνει σε επίπεδα κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ.
- Η μεγαλύτερη αύξηση αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σημειώνεται την τελευταία δεκαετία σε σπουδές που αφορούν την «Παροχή υπηρεσιών», η οποία αποδίδεται στη μεγαλύτερη ανθεκτικότητα που είχαν κατά τη διάρκεια της κρίσης δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα, όπως ο τουρισμός. Αντιθέτως, η μεγαλύτερη μείωση προκύπτει σε σπουδές που αφορούν τις «Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ)». Η αρνητική αυτή μεταβολή έρχεται σε αντίθεση με τις εν εξελίξει τεχνολογικές μεταβολές και αποδίδεται στον αργό ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας.
- Αν και το εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα παρουσιάζει υψηλά τυπικά προσόντα, την ίδια στιγμή σημειώνεται ένας φτωχός προσανατολισμός της

εγχώριας αγοράς εργασίας απέναντι στη Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση (ΣΕΚ). Το γεγονός ότι η Ελλάδα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις στην ΕΕ ως προς το ποσοστό των επιχειρήσεων που υλοποιούν δράσεις ΣΕΚ, καθώς και των εργαζομένων που συμμετέχουν σε τέτοιες δράσεις υποδεικνύει ότι η λειτουργία της εγχώριας αγοράς εργασίας εξακολουθεί να βασίζεται περισσότερο στην εντατικοποίηση παρά στη διαρκή βελτίωση του εργατικού δυναμικού.

- Η υποτίμηση της ΣΕΚ έχει και εγγενή αίτια, όπως η υποβάθμιση του παραγωγικού υποδείγματος προς όφελος κλάδων όπου το αποτύπωμα των οργανωτικών και των τεχνολογικών μεταβολών είναι περιορισμένο, με αποτέλεσμα τη χαμηλή ζήτηση για γνώσεις και δεξιότητες υψηλού επιπέδου.
- Εντοπίζεται σημαντική καθυστέρηση στον ψηφιακό μετασχηματισμό της Ελλάδας και αυτό αναδεικνύεται από τη χαμηλή ζήτηση για ειδικούς στις ΤΠΕ, καθώς η Ελλάδα εμφανίζεται ουραγός μεταξύ των υπόλοιπων χωρών-μελών της ΕΕ. Την ίδια στιγμή το ποσοστό ανεργίας στη συγκεκριμένη επαγγελματική ομάδα είναι διαχρονικά υψηλότερο από το μέσο ποσοστό ανεργίας, όταν στην ΕΕ κυμαίνεται στα ίδια ή χαμηλότερα επίπεδα. Αυτό αναδεικνύει την αδυναμία της αγοράς εργασίας να απορροφήσει ειδικούς ΤΠΕ, καθώς περίπου έξι στις δέκα επιχειρήσεις στην Ελλάδα είναι πολύ χαμηλής ψηφιακής έντασης, με τη χώρα να σημειώνει ποσοστό 57,8%, ακολουθούμενη από τη Βουλγαρία (51,8%) και την Ουγγαρία (47,0%), όταν ο αντίστοιχος μέσος όρος στην ΕΕ είναι 30%.
- Η ψηφιακή καθυστέρηση της χώρας αναδεικνύεται και στην κατάταξή της ως προς τον Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI), καθώς η Ελλάδα, και σε αυτή την περίπτωση, βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις και πιο συγκεκριμένα στην 25η θέση, ακολουθούμενη από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Η χαμηλή κατάταξη της Ελλάδας αποδίδεται στις αρνητικές επιδόσεις που εμφανίζει στους τομείς «Ανθρώπινο κεφάλαιο», «Ψηφιακές υποδομές» και «Ενσωμάτωση της ψηφιακής τεχνολογίας» (23η θέση), καθώς και στις «Ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες» (26η θέση).
- Η τροχιά υποβάθμισης του παραγωγικού υποδείγματος της Ελλάδας από την κρίση και έπειτα –και η επακόλουθη αδυναμία δημιουργίας θέσεων εργασίας υψηλού επιπέδου γνώσεων και δεξιοτήτων– δεν δημιουργεί θετικές προσδοκίες για το μέλλον. Ειδικότερα, έως το 2035 μόλις το 29,8% των νέων θέσεων

εργασίας θα είναι υψηλών δεξιοτήτων έναντι 49,9% στην ΕΕ. Από τις παραπάνω θέσεις εργασίας, μόλις το 4,2% είναι νέες θέσεις εργασίας έναντι αντικατάστασης λόγω συνταξιοδότησης, όταν το ίδιο ποσοστό στην ΕΕ είναι 18%.

- Ερευνώντας διαστάσεις της αναντιστοιχίας δεξιοτήτων, η προσφορά δεξιοτήτων στην Ελλάδα ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες των επιχειρήσεων συγκριτικά με την ΕΕ. Αυτό δείχνει ότι συγκριτικά στην Ελλάδα δεν είναι πολύ σημαντικό το πρόβλημα της οριζόντιας αναντιστοιχίας δεξιοτήτων, δηλαδή της σύζευξης των προσφερόμενων θέσεων εργασίας με τις γνώσεις και τις δεξιότητες που πραγματικά διαθέτουν οι εργαζόμενοι.
- Αντιθέτως, μεγαλύτερες διαστάσεις έχει στην εγχώρια αγορά εργασίας το πρόβλημα της υπερεκπαίδευσης, δηλαδή της ύπαρξης υψηλού πλεονάσματος τυπικών προσόντων των εργαζομένων σε σχέση με εκείνα που απαιτούν οι θέσεις εργασίας τους. Το 2022 η Ελλάδα βρέθηκε στη 2η θέση, πίσω από την Ισπανία, όπου το ποσοστό των εργαζομένων με υπερβάλλοντα προσόντα ανέρχεται στο 32,4% έναντι 21% στην ΕΕ. Συγκριτικά με το 2013, η Ελλάδα ανέβηκε από την 5η θέση, ενώ, εάν ανατρέξουμε στην αρχή της κρίσης, το 2008, η Ελλάδα βρισκόταν στη 12η θέση κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ.
- Δυσμενείς παράγοντες που επιδρούν στην προσφορά και στη ζήτηση δεξιοτήτων, όπως η ποιότητα της τυπικής και της μη τυπικής εκπαίδευσης, το πλαίσιο παρακίνησης των εργαζομένων για συμμετοχή στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, η ποιότητα του παραγωγικού υποδείγματος, οι εργασιακές σχέσεις, η μακροχρόνια ανεργία κ.ά., έχουν ως αποτέλεσμα την κατάταξη της Ελλάδας στην 25η θέση ως προς τον Ευρωπαϊκό Δείκτη Δεξιοτήτων. Η χαμηλή κατάταξη της Ελλάδας αποδίδεται στις αρνητικές επιδόσεις που λαμβάνει στην «Ανάπτυξη δεξιοτήτων» (24η θέση), στην «Ενεργοποίηση δεξιοτήτων» (23η θέση) και στην «Αντιστοίχιση δεξιοτήτων» (26η θέση).